

Hospodářský růst a udržitelný rozvoj

Autorka: Aija Kosk

Klíčová slova: ekonomický růst, ekonomický rozvoj, meze růstu, lineární ekonomika, oběhové hospodářství, oddělování, udržitelný rozvoj, cíle udržitelného rozvoje.

Obsah

1. Přehled	2
2. Základní informace.....	4
Úvod	4
Hospodářský růst a hospodářský rozvoj.....	5
"Limity růstu" a oddělování.....	9
Udržitelný rozvoj.....	12
Kritika myšlenky a cílů udržitelného rozvoje	15
Glosář.....	17
Odkazy	19
3. Školící materiály	21
Metodika aktivit.....	21
Aktivity 1: Osobní vnímání finanční situace a blahobytu	22
Aktivity 2: Hospodářský růst ve vaší zemi za posledních 5 let.....	23
Aktivity 3: Diskuse o pojmu "hospodářský rozvoj"	24
Aktivity 4: Limity růstu - o 30+ let později	25
Aktivity 5: Decoupling.....	26
Aktivity 6: Cíle udržitelného rozvoje.....	27
Aktivity 7: Cíle udržitelného rozvoje a blahobyt.....	28
4. Interaktivní výuka.....	29
Aktivity 1: Kvíz.....	29
Aktivity 2: Označte všechna tvrzení, která souvisejí s udržitelným rozvojem	31
Aktivity 3: Ano, nebo ne?	32
Aktivity 4: Doplňte	33

1. Přehled

Všechny země velmi pečlivě sledují své ekonomiky. V systému tržní ekonomiky se očekává, že ekonomika bude neustále růst. Navzdory očekáváním začalo podle Světové banky zpomalování hospodářského růstu v 60. letech 20. století.¹ Na základě těchto informací začali členové Římského klubu pochybovat, zda je nekonečný hospodářský růst vůbec možný. Na počátku 70. let 20. století vypracovali vědci z Massachusettského technologického institutu na zakázku Římského klubu model hospodářského růstu, který se zabýval změnami pěti faktorů určujících hospodářský růst (populace, zemědělská produkce, přírodní zdroje, průmyslová produkce a znečištění), analyzoval minulý globální vývoj a předpovídal změny až do roku 2100. Analýza dospěla k závěru, že využívání výše uvedených zdrojů se v průběhu lidské historie exponenciálně zvyšovalo. Počet lidí, rozloha orné půdy, množství vytěžených nerostných surovin a také ekonomika jako celek nemohou na omezené planetě Zemi růst donekonečna.² Zpráva zveřejněná v roce 2012 u příležitosti 40. výročí této studie potvrdila, že světová ekonomika zatím ve všech ohledech sleduje předpokládaný trend růstu.³ Tyto studie jasně ukázaly, že po staletí používaný lineární ekonomický model je neudržitelný a hospodářský růst se musí oddělit od využívání přírodních zdrojů. Jak by však mohl nový ekonomický model vypadat?

Od druhé poloviny 80. let 20. století začala Organizace spojených národů (OSN) prezentovat myšlenku harmonického hospodářského, environmentálního a sociálního rozvoje neboli udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj je definován jako vyvážený rozvoj, který uspokojuje potřeby a aspirace současné generace, aniž by byly ohroženy analogické zájmy generací budoucích. Tento koncept, představený na konferenci o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992, vzbudil celosvětovou pozornost a schválilo jej 193 zemí.⁴ Udržitelný rozvoj byl chápán jako proces, který odděluje hospodářský růst od využívání přírodních zdrojů a jehož cílem je ekonomický blahobyt a kvalita života národa, regionu, místní komunity nebo jednotlivce. Tento proces také poskytuje odpověď na otázku: Jak by mohl vypadat nový ekonomický model?

V roce 2015 přijalo 193 zemí Valného shromáždění OSN Agendu 2030, která se skládá ze 17 cílů udržitelného rozvoje (SDGs). Agenda 2030 je ucelený plán opatření na všech frontách – sociální, ekonomické i environmentální. Univerzální povaha cílů udržitelného rozvoje (SDGs) vyžaduje zásadní změnu v pohledu na rozvoj – a práci na něm: od zaměření především na potřeby chudých zemí k zaměření, které klade důraz na blahobyt a udržitelnost ve všech zemích. Uvedení světa na cestu udržitelného a odolného rozvoje vyžaduje odvážné a transformační kroky podpořené novými nástroji, novými daty a novými způsoby práce a novými zdroji."⁵

Cílem tohoto vzdělávacího materiálu je upozornit studenty na skutečnost, že klasická tržní ekonomika založená na myšlence neustálého hospodářského růstu nás pravděpodobně nepřiblíží k cíli zvyšování blahobytu společnosti. Tento materiál seznamuje s myšlenkou hospodářského růstu a vysvětluje faktory, které hospodářský růst podporují; podává přehled zprávy, v níž vědci dospěli k závěru, že na

---

¹ Oja, K. (2017)

² Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J., Behrens, W. W. III (1972)

³ Randers, J. (2012)

⁴ The World Commission on Environment and Development (1987)

⁵ Ibid

omezené planetě Zemi není neomezený hospodářský růst možný; podává přehled konceptu hospodářského rozvoje a udržitelného rozvoje; podává také přehled Agendy 2030 a cílů udržitelného rozvoje. Členské státy OSN schválily cíle udržitelného rozvoje v roce 2015, což znamená, že opatření k dosažení těchto cílů probíhají již 7 let. Během tohoto školení hledáme důkazy o tom, že naše země pracuje na dosažení cílů udržitelného rozvoje.

2. Základní informace

Úvod

Ředitel výzkumné publikace "Náš svět v datech" Max Roser (2021) ve svém článku vysvětlil, že s postupujícím hospodářským růstem se začala psát historie snižování globální chudoby. Podle jeho názoru byla poslední dvě století prvními v dějinách lidstva, kdy společnosti dosáhly udržitelného hospodářského růstu a snížení globální chudoby bylo jedním z nejvýznamnějších úspěchů v historii. Přesto 62 % světové populace žije za méně než 10 dolarů na den a 86 % za méně než 30 dolarů na den. Z výše uvedených skutečností lze vyvodit závěr, že pokračující hospodářský růst je cestou ke snížení chudoby.⁶ Odbor OSN pro ekonomiku a sociální záležitosti vysvětluje, že celosvětová spotřeba a výroba (hnací síla světové ekonomiky) spočívá ve využívání přírodního prostředí a zdrojů způsobem, který má na planetu stále destruktivní dopady. Hospodářský a sociální pokrok v posledním století byl doprovázen zhoršováním životního prostředí, které ohrožuje systémy, na nichž závisí naše přežití.⁷

Je možné se těšit jak z hospodářského růstu, tak z udržitelnosti životního prostředí? Jedním z hlavních cílů Environmentální strategie OECD pro první desetiletí 21. století, kterou přijali ministři životního prostředí OECD v roce 2001, je oddělit tlaky na životní prostředí od hospodářského růstu. Oddělování lze definovat jako snižování množství zdrojů využívaných k vytváření hospodářského růstu při současném snižování zhoršování stavu životního prostředí a ekologického nedostatku. V roce 2014 provedl Program OSN pro životní prostředí (UNEP) studii o technologických možnostech a příležitostech k urychlení decouplingu a využití environmentálních a ekonomických přínosů zvýšené produktivity zdrojů. Studie dospěla k závěru, že není možné, aby globální ekonomika založená na současných neudržitelných vzorcích využívání zdrojů pokračovala i v budoucnosti. Výsledky jsou již patrné ve třech oblastech: zvýšení cen zdrojů, zvýšená volatilita cen a narušení environmentálních systémů. Dopady využívání zdrojů na životní prostředí vedou k potenciálně nevratným změnám světových ekosystémů, které mají přímý dopad na lidi a ekonomiku (například zdravotní škody, nedostatek vody, úbytek rybích populací, zvýšené škody způsobené bouřkami). K těmto děsivým vzorcům však existují alternativy. Mnoho technologií a technik oddělování, které přinášejí zvýšení produktivity zdrojů, je již k dispozici.⁸

Tato zpráva také ukázala, že velká část "know-how" v oblasti tvorby politik potřebného k dosažení decouplingu je k dispozici v podobě právních předpisů, systémů pobídek a institucionální reformy. Mnoho zemí je vyzkoušelo s hmatatelnými výsledky, což povzbuzuje ostatní, aby tyto postupy a úspěchy studovali a případně je replikovali a rozšiřovali.⁹

Pod záštitou Organizace spojených národů (OSN) vznikl plán udržitelného rozvoje Agenda 2030. Agenda 2030 zahrnuje 17 cílů udržitelného rozvoje (SDGs) včetně 169 úkolů pro rozvoj globální ekonomiky a společnosti v rovnováze s životním prostředím. Konečným cílem tohoto rozvojového plánu je ukončit chudobu, chránit planetu a zajistit blahobyt pro všechny. Dosažení těchto cílů

---

⁶ United Nation (2021)

⁷ United Nation (2021)

⁸ UNEP (2014)

⁹ Ibid

zahrnuje mimo jiné oddělování, přechod od lineární ekonomiky k oběhovému hospodářství a mnoho dalšího, co není citlivě měřitelné ukazateli hospodářského růstu.

Cílem tohoto výukového materiálu je upozornit studenty na skutečnost, že klasická tržní ekonomika založená na myšlence neustálého hospodářského růstu nás pravděpodobně nepřiblíží k cíli zvyšování blahobytu společnosti. Tento materiál seznamuje s myšlenkou hospodářského růstu a vysvětluje faktory, které jsou hnací silou hospodářského růstu; podává přehled studijní zprávy, v níž vědci dospěli k závěru, že na omezené planetě Zemi není neomezený hospodářský růst možný; skládá se z přehledu pojmů hospodářský rozvoj a udržitelný rozvoj; podává také přehled Agendy 2030 a cílů udržitelného rozvoje. V roce 2015 členské státy OSN schválily cíle udržitelného rozvoje, což znamená, že již 7 let probíhají opatření k dosažení těchto cílů. Během tohoto školení hledáme důkazy o tom, že naše země pracuje na dosažení cílů udržitelného rozvoje.

Hospodářský růst a hospodářský rozvoj

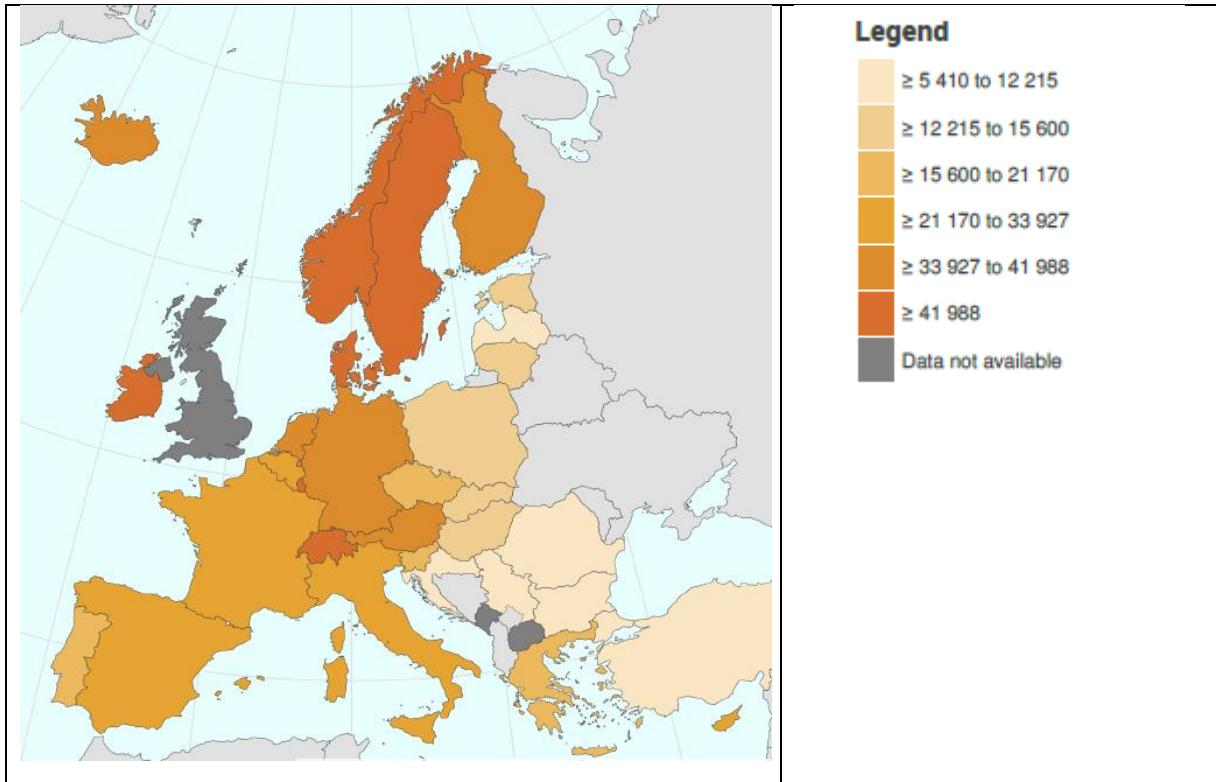
Hospodářský růst je jedním z nejdůležitějších témat pro podnikatele, domácnosti i politiky. Hospodářský růst je definován jako zvýšení nebo zlepšení tržní hodnoty zboží a služeb vyprodukovaných v ekonomice v průběhu času, očištěné o inflaci. Tento růst vytváří větší zisky pro podniky a poskytuje jim kapitál na investice a najímání dalších zaměstnanců. Více pracovních míst vytváří příjmy. Pokud mají spotřebitelé více peněz, kupují další výrobky a služby a tyto nákupy jsou motorem vyššího růstu. Lepší přístup k ekonomickým statkům a službám znamená zlepšení materiální životní úrovně. Politici sledují hospodářský růst, aby zjistili, v jaké fázi hospodářského cyklu se ekonomika nachází. Nejlepší fází je, když ekonomika stabilně roste. Pokud je růst příliš daleko za úrovní stabilního růstu, situace se nazývá přehřátí ekonomiky. To se stalo například v sektoru bydlení v letech 2005-2006. Pokud je na trhu příliš mnoho peněz a příliš málo zboží a služeb, nazývá se tato situace inflace. V určitém okamžiku se důvěra v hospodářský růst rozplyne, lidé raději prodávají, než aby nakupovali, a ekonomika "vychladne". Pokud tato fáze trvá dostatečně dlouho, stává se recesí. Jedna z nejdelších hospodářských recesí nastala v roce 1929 a nazývá se Velká hospodářská krize.¹⁰

Nejpoužívanějším ukazatelem pro měření hospodářského růstu je hrubý domácí produkt (HDP). Hrubý domácí produkt je celková hodnota finálních statků vyrobených na daném území během roku. Zahrnuje veškeré zboží a služby, které podniky v zemi vyrobí na prodej. Nezáleží na tom, zda se prodávají na domácím trhu nebo v zahraničí. Většina zemí měří hospodářský růst jako procentní míru růstu reálného HDP. Vzhledem k tomu, že ekonomika skutečně roste pouze tehdy, pokud je tempo jejího růstu vyšší než tempo růstu počtu obyvatel, bere se při hodnocení hospodářského růstu v úvahu také počet obyvatel země. HDP na obyvatele umožňuje porovnávat hospodářský růst nejen v čase, ale i mezi jednotlivými zeměmi.¹¹

---

¹⁰ The balance (2021)

¹¹ The balance (2021)

Obrázek 1. Hrubý domácí produkt členských států Evropské unie na obyvatele v roce 2021.¹²

HDP je vhodným ukazatelem pro měření hospodářského růstu, neboť zohledňuje celou hospodářskou produkci země. Obrázek 1 ukazuje HDP na obyvatele členských států EU na jaře 2021. Ukazatel na obrázku se počítá jako poměr reálného HDP k průměrnému počtu obyvatel v daném roce a zahrnuje ekonomické statky a služby i produkty vyrobené ve vládním sektoru a neziskových institucích.¹³

Výrobními faktory, na nichž závisí hospodářský růst země, jsou půda, práce, kapitál a podnikání.

K "půdě" patří také ostatní přírodní zdroje. Přírodní zdroje jsou části přírodního prostředí, které lidská společnost potřebuje ke své existenci a využívá je ve výrobě. Příkladem přírodních zdrojů jsou horniny, nerosty, kapaliny, plyny a organické látky, které stojí za to těžit. Přírodními zdroji jsou také voda (zejména podzemní), dále přírodní lesy, mořské ryby, zvěř, jinými slovy vše, co nevytvořil nebo nevyrobil člověk, ale co se využívá v hospodářské činnosti. Obhospodařované lesy, domácí zvířata, obdělávaná půda a další věci, které rostou a vyvíjejí se v lidské péči, nejsou přírodními zdroji. Jsou výsledkem lidské činnosti. Přírodní zdroje mohou být obnovitelné a neobnovitelné.

"Pracovní síla", tj. ekonomicky aktivní obyvatelstvo, jsou lidé, kteří jsou ochotni a schopni pracovat, bez ohledu na to, zda našli práci, či nikoli.

Pojem "kapitál" označuje věci, které lidé používají k vytváření užitku poptávaného na trhu. Hmotný kapitál zahrnuje půdu, přírodní zdroje, budovy, zvířata a stroje. Příkladem nehmotného kapitálu jsou

¹² Ibid

¹³ EuroStat. (2021)

patenty, autorská práva a ochranné známky. Hotovost a peněžní ekvivalenty jsou bankovky a likvidní dluhopisy v oběhu v různých zemích. Kapitál je produktivní, pokud je používán v podnikání k vytváření příjmů a zisků, a neproduktivní, pokud je používán ve veřejném zájmu. Klasická ekonomická teorie se zabývá kapitálem pouze v podobě fyzických předmětů, jako jsou zařízení, budovy a dopravní prostředky používané ve výrobě. Někteří další ekonomové pojem kapitálu rozšířili a investice do dovedností a vzdělání zaměstnanců pozorují jako budování lidského kapitálu.¹⁴

Podnikání je čtvrtým faktorem, který zahrnuje vizionáře a inovátory stojící za celým výrobním procesem. Podnikatelé kombinují všechny výše popsané výrobní faktory, aby navrhli, vyvinuli a vyrobili koncepci svého výrobku nebo služby.

Výše uvedené výrobní vstupy jsou omezené. Kombinací těchto omezených zdrojů se lidé musí rozhodnout, co budou vyrábět, jaké výrobní faktory použijí a jak budou vyrobené zboží distribuovat. Zároveň by měla být výroba organizována tak, aby HDP neustále rostl.¹⁵

HDP a HDP na obyvatele jsou velmi dobrými ukazateli pro měření materiálního bohatství země, ale neříkají nic o rozdělení tohoto bohatství v zemi. Rychlý hospodářský růst neznamená, že zvýšení bohatství zlepší celkovou životní úroveň obyvatelstva. HDP nezahrnuje neplacené služby, jako je péče o děti nebo jiná práce v domácnosti, dobrovolnická práce, nelegální aktivity na černém trhu a také některé náklady na životní prostředí. Neposkytuje informace o tom, zda jsou uspokojovány každodenní potřeby obyvatelstva, neukazuje nic o podpoře zdraví, vzdělání, životních podmínkách, přírodním prostředí atd. HDP neměří uspokojování potřeb ani blahobyt obyvatelstva.¹⁶

Proces zaměřený na ekonomický blahobyt a kvalitu života národa, regionu, místní komunity nebo jednotlivce, který je řízen veřejným sektorem, se nazývá ekonomický rozvoj. Zatímco hospodářský rozvoj je politický zásah zaměřený na zlepšení blahobytu lidí, hospodářský růst je fenomén tržní produktivity a zvyšování HDP je popisováno jako "jeden z aspektů procesu hospodářského rozvoje". Zatímco ekonomové se zaměřují především na aspekt růstu a ekonomiky jako celku, vedoucí představitelé komunitního ekonomického rozvoje se zabývají také socioekonomickým rozvojem. V obecném diskurzu o ekonomickém rozvoji se obecně soudí, že to znamená vytváření pracovních míst, zvyšování bohatství jednotlivce i společnosti, zlepšování kvality lidského života, ale kromě výše uvedených aspektů vede ekonomický rozvoj k ekonomické restrukturalizaci a také k sociálním a kulturním změnám, které mohou být pro společnost bez státem podporovaného socioekonomického prostředí obtížné.¹⁷

V roce 1934 J. Schumpeter zdůraznil význam mimoekonomických, kulturních a sociálních faktorů jako faktorů ovlivňujících podnikání. V případě ekonomického rozvoje je hospodářského růstu dosahováno především prostřednictvím nepřímých faktorů (např. ekonomické svobody, zvyšování hodnoty lidského kapitálu, tj. rozvoje znalostí, sociálního kapitálu a jeho rozvoje atd.) Schumpeter poukazuje na to, že ačkoli hnací silou hospodářského rozvoje je inovační aktivita podniku, která vychází z jeho

---

¹⁴ Ibid

¹⁵ Kerem, 2004

¹⁶ Dang (2015)

¹⁷ Economic Development ... (2014)

soukromého zájmu a vede k hospodářskému rozvoji, nelze podceňovat význam veřejného sektoru jako tvůrce příznivého podnikatelského prostředí.¹⁸

V roce 1956 R. Solow vysvětlil, že hospodářský růst by neměl být založen na intenzivním využívání přírodních zdrojů, ale na zvyšování kapitálu, práce a technologického rozvoje. Změna kapitálu a/nebo práce vede ke změně technologie nebo produktivity a v konečném důsledku ke změně objemu nebo kvality výroby. Tento model se nazývá neoklasický model růstu. Tento model je dalším vývojem klasického modelu s důrazem na nabídkovou stranu ekonomické aktivity a ignoruje téměř všechny keynesiánské detaily agregátní poptávky.¹⁹

P. M. Romer (1986) studoval znalosti jako formu kapitálu a dospěl k závěru, že dlouhodobý rozvoj technologií je výsledkem akumulace znalostí ziskově maximalizujícími a obezřetnými ekonomickými subjekty.²⁰ Jak tvrdí nová teorie růstu, ekonomika roste spíše v důsledku rozvoje znalostí než v důsledku zvyšování práce a kapitálu. Pokud zvýšíte klasické výrobní vstupy, ale snížíte investice do lidského kapitálu, infrastruktury a výzkumu a vývoje, produkce nemůže růst.²¹

Znalosti byly také považovány za pozitivní externalitu. Všichni jednotlivci jsou ochotni investovat do znalostí jen tolik, kolik je potřeba pro osobní zisk. Aby stát dosáhl optimálního společenského blahobytu, musí do získávání znalostí investovat další prostředky a rozvíjet politiku, která by státu přinesla podnikání založené na znalostech.²²

R. A. Solo (1968) považoval ekonomický rozvoj za zlepšení ekonomického blahobytu společnosti při výrobě statků s vyšší hodnotou za použití stejných zdrojů jako dříve. Znamená to zvýšenou schopnost společnosti poskytovat svým členům vyšší reálné příjmy v důsledku zvýšené produktivity zdrojů a míry zaměstnanosti nebo jinými slovy zvýšení materiálního blahobytu lidí prostřednictvím zlepšení jejich kulturní a sociální kvality. Blahobyt a kulturní kvalita jednotlivců jsou výsledkem průměrného příjmu, rozdělení příjmů, vzorců spotřeby a vztahů mezi jednotlivci.²³

Všichni výše uvedení autoři konstatovali, že veřejný sektor hraje v ekonomickém rozvoji důležitou roli – je tvůrcem příznivého ekonomického a sociálního prostředí pro rozvoj. Hospodářský rozvoj je spojen s následujícími vládními politikami²⁴:

1. Politiky, které dosahují určitých ekonomických cílů (např. udržitelný růst, nízká nezaměstnanost a inflace atd.);
2. Politiky, jejichž cílem je poskytovat veřejné služby (např. přístup ke vzdělání, výstavba silniční sítě, přístup k lékařské péči atd.);
3. Politiky zaměřené na zlepšení podnikatelského prostředí (včetně daňové politiky, přístupu ke vzdělání a jeho obsahu, rodinné politiky atd.)

---

¹⁸Schumpeter, J. (1934)

¹⁹Solow, R. M. (1956)

²⁰Romer, P.M. (1986)

²¹Cornwall, Cornwall 1994, cited in Dang, Pheng (2015)

²²Dang, Pheng (2015)

²³Solo, R. A. (1968)

²⁴Solo, R. A. (1968)

"Limity růstu" a oddělování

Na počátku 70. let 20. století použili vědci z Massachusettského technologického institutu model globálního rozvoje, aby zjistili, jak pět klíčových faktorů – populace, zemědělská produkce, přírodní zdroje, průmyslová výroba a znečištění – formuje a omezuje lidskou existenci. Analyzovali minulý globální vývoj a předpovídali změny do roku 2100.

V průběhu modelování bylo vyvozeno, že v průběhu historie lidstva exponenciálně rostlo využívání výše uvedených zdrojů. Na planetě Zemi s omezenou velikostí nemůže počet lidí, plocha obdělávané půdy a množství nerostných surovin, které je třeba vytěžit, růst donekonečna. Známé zásoby mnoha hlavních nerostných zdrojů budou při současném tempu růstu spotřeby pokračovat několik desetiletí až sto let. Znečištění se stupňuje stejným tempem jako produkce a spotřeba, což ovlivňuje možnost životaschopného životního prostředí.²⁵

Za předpokladu, že lidská společnost bude v 21. století nadále exponenciálně růst, byla vypočtena změna osmi parametrů do roku 2100. Těchto osm parametrů zahrnuje počet obyvatel, průmyslovou výrobu na obyvatele, produkci potravin na obyvatele, úroveň znečištění ve srovnání s rokem 1970, počet narozených na 1000 obyvatel, počet zemřelých na 1000 obyvatel, počet služeb na obyvatele za rok. Tato analýza prokázala, že vyčerpání zdrojů a nárůst znečištění nahradí současný vývoj regresí. Všechny osm zkoumaných parametrů dosáhne své maximální hodnoty, některé dříve, některé později v první polovině 21. století, a poté začnou klesat. Tento scénář autoři nazvali standardním modelem rozvoje.²⁶

Při prognózování vývoje technologií a analýze vývojových scénářů založených na budoucích technologiích se ukázalo, že technologický vývoj může kritické momenty vývoje oddálit, ale nikoliv jim zabránit. Studie ilustruje, že stabilní pokračování lidstva je realizovatelné, avšak lidstvo musí drasticky změnit svůj současný způsob života.²⁷

V roce 2004 vydali stejní autoři knihu "Meze růstu - 30 let poté", z níž vyvozují, že po třicet let se vývoj lidstva do značné míry řídil standardním scénářem.²⁸ Před čtyřicátým výročím vydání této zprávy o studii vydal jeden z jejích autorů zprávu "2052. Prognóza globálního rozvoje na příštích čtyřicet let". Zpráva představuje důležité ukazatele fungování společnosti během čtyřiceti let od zveřejnění "Meze růstu" a předpovídá chování lidstva v příštích čtyřiceti letech. Kniha se mimo jiné zabývá antropogenní změnou klimatu a odpovídajícími výzvami. Poukazuje se na to, že ve druhé polovině minulého století lidstvo překročilo meze udržitelného využívání životního prostředí a dnes ekologická stopa dosahuje přibližně 1,4-1,5. To znamená, že se lidstvo dostalo na hranici udržitelnosti. To znamená, že lidstvo překračuje využívání obnovitelných zdrojů Země až 1,5krát.²⁹

---

²⁵ Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J., Behrens, W. W. III (1972)

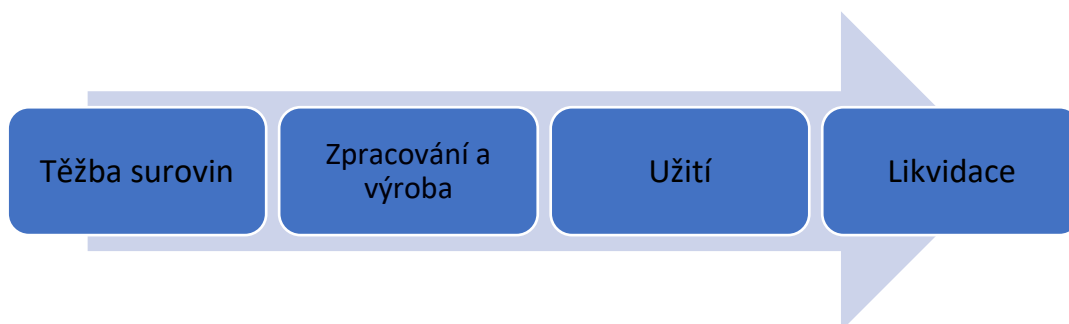
²⁶ Ibid

²⁷ Ibid

²⁸ Meadows, D., Randers, J., Meadows, D. (2004)

²⁹ Randers J. (2012)

V průběhu let byla kromě těchto tří zpráv publikována řada studií a analýz, které ukazují, že ekonomický růst, jak byl po staletí traktován, je neudržitelný. Krizi ekologické udržitelnosti a její důsledky – klimatickou krizi, ztrátu biologické rozmanitosti a ubývání přírodních zdrojů – nelze vyřešit bez řešení lineárního ekonomického modelu a nadměrné spotřeby. Lineární ekonomický model (viz obrázek 2) znamená, že do ekonomiky je neustále zapojováno více a více přírodních zdrojů. Když jsou přírodní zdroje po určitou dobu využívány, jsou z ekonomiky odstraněny jako odpad a znečištění.

Obrázek 2. Lineární ekonomický model.

Lineární ekonomický model nemůže zaručit blahobyt lidstva a životního prostředí a neodpovídá dlouhodobým potřebám moderní společnosti. Přírodní zdroje Země jsou omezené, a proto je pro životní prostředí a hospodářský rozvoj důležité najít udržitelný způsob jejich využívání.³⁰

V celosvětovém měřítku se využívání přírodních zdrojů za 50 let více než ztrojnásobilo a OECD odhaduje, že pokud nezměníme své výrobní a spotřební návyky, do roku 2060 se oproti současnému stavu téměř zdvojnásobí.³¹

V souvislosti s transformací lineární ekonomiky se nejčastěji hovoří o oddělení hospodářského růstu od přírodních zdrojů a o oběhovém hospodářství. Termín "decoupling" odkazuje na přerušení vazby mezi "využíváním přírodních zdrojů" a "hospodářským růstem". K oddělení dochází tehdy, když je tempo růstu tlaku na životní prostředí nižší než tempo růstu jeho ekonomické hnací síly (např. HDP) v daném období. Oddělování může být absolutní nebo relativní. O absolutním oddělení se hovoří, když je environmentálně relevantní proměnná stabilní nebo klesá, zatímco ekonomická hnací síla roste, a o relativním, když je tempo růstu environmentálně relevantní proměnné kladné, ale nižší než tempo růstu ekonomické proměnné.³²

Přímým praktickým opatřením pro oddělení je zavedení oběhu materiálů (viz obrázek 3). Přechod na oběhové hospodářství účinněji využívající zdroje nabízí vhodné řešení, které však vyžaduje systémové změny v politických rozhodnutích i v postojích a chování podniků, spotřebitelů a společnosti. Cílem oběhového hospodářství je oddělit hospodářský růst od využívání primárních surovin vytvořením oběhového systému výroby a spotřeby s co nejmenšími ztrátami. Se zdroji je třeba nakládat efektivně v celém jejich životním cyklu, od výroby a spotřeby až po nakládání s odpady a jejich využití, a vytvářet tak větší hodnotu ze stávajících zdrojů a zároveň produkovat méně odpadu. Kromě snížení dopadu na

³⁰ European Parliament (2021)

³¹ Pajunen (2021)

³² Ruffing (2022)

životní prostředí mohou společnosti účinným uplatňováním principu oběhového hospodářství snížit náklady, zvýšit svůj růstový potenciál a podpořit svou pověst. Proto je pro konkurenceschopnost a udržitelný růst důležité vysoce efektivní využívání zdrojů v rámci oběhového hospodářství se zaměřením na stávající materiály a výrobky: opětovné použití, zlepšení a recyklace.³³

Obrázek 3. Oběhové hospodářství³⁴

Přechod na oběhové hospodářství vyžaduje změny v celém hodnotovém řetězci výrobků, od jejich designu až po nové obchodní modely a vzorce spotřeby. U nových a stávajících výrobků se hlavní pozornost soustředí na návrh životního cyklu se zaměřením na udržitelný výběr materiálů, kvalitu (dlouhá životnost výrobku, prostor pro zlepšení), optimalizaci dodavatelského řetězce a opětovné použití a znovupoužití (univerzálnost, oddělení součástí). Kromě inteligentních návrhů hrají důležitou roli při podpoře přeorientování hospodářského rozvoje ekologické inovace a technologický rozvoj. Aby oběhové hospodářství dosáhlo svého plného potenciálu, je zapotřebí systémového myšlení a změn v celém socioekonomickém systému, které přinesou skutečnou změnu spotřeby, výroby, plánování, politiky, životního stylu, kultury a hodnot.³⁵

Oběhové hospodářství je meziodvětvový princip, a proto je důležitá spolupráce mezi podniky a mezinárodní dohody, které vytvářejí významné příležitosti pro vytváření nových trhů a partnerství. Úspěšnou spoluprací mezi podniky dobře charakterizuje průmyslová symbióza, jejímž cílem je dosáhnout uzavřeného výrobního cyklu, kdy odpad, zbytkové teplo nebo jiné vedlejší produkty jednoho podniku využívá jiný podnik.³⁶

³³ European Parliament (2021)

³⁴ Ibid

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid

Zásadní změny jsou nutné také ve způsobu spotřeby výrobků a služeb. Každodenní volba milionů spotřebitelů má významný dopad na životní prostředí. Zvyšování povědomí a vytváření poptávky po udržitelných výrobcích přispěje k rozvoji ekologické ekonomiky.

Úlohou státu při přechodu na oběhové hospodářství je prosazovat cíle rozvoje na všech úrovních a vytvářet příznivé podmínky pro uplatňování zásad oběhového hospodářství a odstraňovat překážky.

Udržitelný rozvoj

V roce 1987 vydal Výbor OSN pro životní prostředí a rozvoj zprávu o budoucnosti lidstva. V této zprávě byl poprvé popsán koncept udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj je definován jako vyvážený rozvoj, který uspokojuje potřeby a aspirace současné generace, aniž by byly ohroženy analogické zájmy generací budoucích. Koncept, který vzbudil celosvětovou pozornost, byl představen na konferenci o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru v roce 1992 a 193 zemí tuto myšlenku hospodářského rozvoje schválilo.³⁷

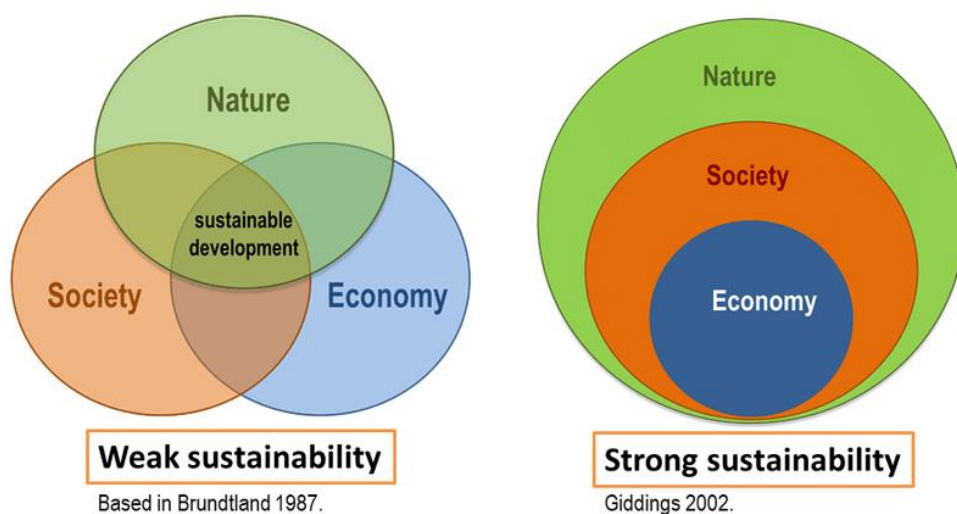
Udržitelný rozvoj společnosti je rozvoj zaměřený na člověka, resp. cíleně zaměřený rozvoj, který zajišťuje sociální spravedlnost a zlepšování kvality života lidí v souladu s charakterem přírodních zdrojů a únosností ekosystémů. Na tomto základě byl navržen koncept silné a slabé udržitelnosti (viz obrázek 4).

Pokud jsou problémy řešeny na základě technologické náhrady zdrojů a služeb, které poskytuje příroda, pak je to považováno za slabou udržitelnost. Slabá udržitelnost je založena na myšlence, že vyrobený kapitál může nahradit kapitál přírodní. Slabá udržitelnost je podpořena myšlenkou, že dokud je přírodní kapitál vyráběn do podoby něčeho, co má ekvivalentní kapitálovou hodnotu, může být využíván bez omezení. Tento pohled na udržitelnost nebere v úvahu, že některé služby nelze nahradit, např. co budeme dělat, až přestane existovat ozonová vrstva?³⁸

---

³⁷ The World Commission on Environment and Development (1987)

³⁸ Ecosystems United (2022)

Obrázek 4. Slabá a silná udržitelnost ³⁹

Silná udržitelnost je přístup k udržitelnosti, který tvrdí, že stávající přírodní kapitál nelze duplikovat ani nahradit. Proto by měl být chráněn, udržován a posilován, aby bylo možné i nadále využívat přínosy přírodního kapitálu. Kromě toho je při usilování o udržitelný rozvoj třeba zohlednit sociální prvky.

Silná udržitelnost je zakotvena v následujících principech⁴⁰:

- Rozsah lidských činností by měl být omezen skutečnou únosností planety.
- Technologický rozvoj by se měl zaměřit na zlepšení účinnosti využívání zdrojů.
- Obnovitelný přírodní kapitál by měl být udržitelně spravován tak, že těžba nebude vyšší než míra regenerace a produkce odpadu bude udržována na úrovni, která nepřekračuje obnovitelnou asimilační kapacitu prostředí.
- Neobnovitelné přírodní zdroje by neměly být využívány rychleji, než je rychlost vytváření obnovitelných náhrad.

Životní úroveň západní civilizace v posledních desetiletích exponenciálně vzrostla, ale model konzumní společnosti, který ji podpořil, prohloubil nerovnosti v jiných zemích a společenstvích a způsobil škody na přírodě po celém světě. S cílem změnit tuto situaci přijalo 25. září 2015 Valné shromáždění OSN ve 193 zemích Agendu 2030, která se skládá ze 17 cílů udržitelného rozvoje (SDGs). Pro každý cíl je navrženo 8 až 12 konkrétních cílů spolu s ukazateli, které slouží k měření pokroku při dosahování cílů. Rok, do kterého mají být cíle splněny, se pohybuje mezi lety 2020 a 2030, ale u některých cílů není uvedeno žádné konečné datum.⁴¹

Tento komplexní soubor cílů se zaměřuje na ukončení chudoby, ochranu planety a zajištění prosperity pro všechny. Cíle udržitelného rozvoje staví do ostrého světla některé zdánlivě neřešitelné výzvy,

³⁹ Ahuerma, I. M (2021)

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Seventeen Goals Magazin (2021)

kterým svět čelí, včetně vzdělávání, zdravotnictví, chudoby, změny klimatu a genderových rozdílů. Piktogramy na obrázku 5 znázorňují oblasti udržitelného rozvoje a cíle, kterých je třeba dosáhnout.

Obrázek 5. Oblasti a cíle udržitelného rozvoje do roku 2030.⁴²

Cíle udržitelného rozvoje OSN pro rok 2030 jsou následující⁴³:

1. Odstranit chudobu všude a v jakékoli podobě.
2. Odstranit hlad, dosáhnout potravinové přiměřenosti a lepší výživy a podpořit udržitelné zemědělství.
3. Zajistit dobré zdraví a blahobyt pro všechny věkové skupiny.
4. Zajistit inkluzivní a spravedlivé kvalitní vzdělávání a možnosti celoživotního učení pro všechny.
5. Dosáhnout rovnosti žen a mužů a zvýšit postavení žen a dívek.
6. Zajistit pitnou vodu, hygienu a udržitelné hospodaření s vodními zdroji pro všechny.
7. Zajistit cenově dostupnou, spolehlivou, udržitelnou a nejmodernější energii pro všechny.
8. Podporovat udržitelný, inkluzivní a udržitelný hospodářský rozvoj a zajistit důstojnou práci pro všechny.
9. Budovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace.
10. Snižovat nerovnosti v rámci jednotlivých zemí i mezi nimi.
11. Zajistit, aby města a sídla byla inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná.
12. Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu.
13. Naléhavě realizovat opatření pro boj proti změně klimatu a jejím dopadům.
14. Chránit a zajistit udržitelné využívání oceánů, moří a živých mořských zdrojů v zájmu dosažení udržitelného rozvoje.
15. Chránit a obnovovat suchozemské ekosystémy a podporovat jejich udržitelné využívání; udržitelně hospodařit v lesích, bojovat proti rozšiřování pouští, zastavit a zvrátit degradaci půdy a ztrátu biologické rozmanitosti.

⁴² Introduction to... 2021

⁴³ Seventeen Goals Magazin (2021)

16. Podporovat mírové a inkluzivní společnosti s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje; zajistit spravedlnost pro všechny a vytvořit účinné, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních.
17. Posílit metody provádění akčního plánu a oživit Globální partnerství pro udržitelný rozvoj.

Zastřešujícím cílem Globálního programu pro udržitelný rozvoj je vymýtit chudobu na celém světě a zajistit důstojný a kvalitní život pro všechny při respektování možností přírodního prostředí. Cíle akčního plánu se zaměřují na zlepšení hospodářské, sociální a environmentální situace. Cíle se vztahují na všechny země a vyžadují příspěvní vlád, nevládního sektoru a hospodářského sektoru.

Žádný rozumný člověk neshledá žádný z cílů udržitelného rozvoje ve své podstatě sporným. V naší moderní, propojené a globální společnosti by nám mělo záležet na nápravě nejruznějších problémů, které sužují hospodářský růst, a ne na ohrožení neustálého lidského pokroku.⁴⁴

Kritika myšlenky a cílů udržitelného rozvoje

Kritici Agendy 2030 ji označují za "bublinu" s krásnou vizí, k níž žádná země nepodnikne reálné kroky, ale její zastánci uznávají, že se jedná o náčrty ukazující potřebný směr, nikoli o přímou cestu k řešení globálních problémů par excellence. Stanovené cíle poskytují strukturální zázemí pro širokou škálu sociálních iniciativ a podniků se sociálními nervy. Kromě toho nabízejí motivační slogan, který nutí země převzít odpovědnost za udržitelný rozvoj a ukázat výsledky. Je to zapamatovatelný rámeček, který pomáhá upoutat pozornost občanů.⁴⁵

Lerch (2010)⁴⁶ a Hopkins⁴⁷ dospěli k závěru, že v podmínkách neustálého hospodářského růstu není možné udržet stav životního prostředí. Podle Lercha bychom se měli připravovat na změnu - společnost by měla být reorganizována tak, abychom byli připraveni přežít šoky spojené se změnou klimatu a vyčerpáním zdrojů. Hopkins vidí řešení v komunitních přístupech: místní potravinářství (i ve městech); komunitní energetická síť a alternativní místní peníze tam, kde je to možné.

"*Planetární projekt*" shrnuje veškerou kritiku konceptu udržitelného rozvoje a jeho cílů:⁴⁸

Koncept "udržitelného rozvoje" je nesprávný a jeho vnitřní logika je rozporuplná.

- Pojem je příliš úzký a označuje globální problémy pouze v kontextu životního prostředí. Domnívá se tedy, že pouze environmentální problémy pokrývají celou strategii udržitelného rozvoje.

---

⁴⁴ Moyo (2016)

⁴⁵ Solnik, S. (2018)

⁴⁶ Perl, A., Miller, A., Ryerson, B., Sheehan, B., Schwartz, B., Martenson, C., Parker, C., Lerch, D., Fridley, D., Hughes, D., Orr, D., Allen, E., Flora, G., Brown, H., Kaufmann, J., Farley, J., Bomford, M., Shuman, M., Whybrow, P., Gilbert, R., Heinberg, R., Hopkins, R., Postel, S., Mills, S., Whipple, T., Karlenzig, W., Jackson, W., Rees, W., Barlow, Z. (2010)

⁴⁷ Transition Network. (2021)

⁴⁸ Planetary Project. (2021)

- Neexistence ucelené koncepce udržitelného rozvoje spolu s několika definicemi tohoto pojmu způsobuje značné obtíže při jeho provádění.
- Selektivnost koncepce udržitelného rozvoje, její původní elitářský a imperialistický charakter přinese prospěch pouze určité části lidstva, nikoli všem lidem.
- Metody využívané v konceptu udržitelného rozvoje jsou diskutabilní. Extrapolované modelování použité ve studii o mezích růstu nemůže být definitivní: je třeba si uvědomit, že předpovědi založené na modelování se naplní pouze tehdy, pokud se naplní všechny jeho předpoklady. Výchozí parametry modelu by měly být neustále aktualizovány na základě aktuální situace.
- Cíle udržitelného rozvoje jsou chápány zcela odlišně. Vyplývá to z kulturního, sociálního a politického zázemí účastníků uplatňujících nový civilizační model a z rozdílného pohledu lidí na svět. Největším cílem koncepce udržitelného rozvoje je bezpochyby vytvoření spravedlivého a vyváženého světa. Nicméně je třeba mít na paměti, že různé země, vědci a politici si spravedlnost a rovnováhu vykládají různě. Samotná připravenost lidstva a jednotlivých zemí na globální integraci, která vyžaduje zásadní proměnu jejich politických a ekonomických systémů, je poměrně kontroverzní.

Jak odpůrci, tak zastánci konceptu udržitelného rozvoje jsou přesvědčeni, že přechod k udržitelnému rozvoji vyžaduje dramatickou proměnu současné civilizace. Jádrem této transformace je změna všech hlavních lidských činností na udržitelné. To znamená zejména opuštění uhlovodíkového energetického hospodářství a přechod na alternativní zdroje energie. Tento technologický vývoj musí být zároveň společensky přijatelný. Přesto koncept udržitelného rozvoje neříká nic o zdrojích financování nebo mechanismech jeho realizace. Každopádně na záchranu světa nemáme mnoho času, proto bychom měli přestat vytvářet hesla a měli bychom začít skutečně jednat.

Glosář

Kapitál

Kapitálem se rozumí všechny statky vyrobené člověkem, které se používají k další výrobě bohatství.

Oběhové hospodářství

Oběhové hospodářství zahrnuje trhy, které motivují k opětovnému využívání výrobků namísto jejich vyřazení a následné těžby nových zdrojů. V takové ekonomice se všechny formy odpadu, jako je oblečení, kovový šrot a zastaralá elektronika, vracejí zpět do ekonomiky nebo se využívají efektivněji.

Decoupling

"Decoupling" znamená přerušení vazby mezi "využíváním přírodních zdrojů" a "hospodářským růstem". K oddělení dochází tehdy, když je tempo růstu tlaku na životní prostředí nižší než tempo růstu jeho ekonomické hnací síly (např. HDP) v daném období.

Hospodářský rozvoj

Hospodářský rozvoj obecně znamená vytváření pracovních míst, zvyšování bohatství jednotlivce i společnosti a zlepšování kvality života lidí.

Hospodářský růst

Hospodářský růst popisuje zvyšování množství a kvality ekonomických statků a služeb, které společnost vyrábí a spotřebovává. Hospodářský růst popisuje zvyšování množství a kvality ekonomických statků a služeb, které společnost vyrábí a spotřebovává.

Podnikání

Podnikání je chápáno jako změna, která s sebou zpravidla nese riziko přesahující běžné riziko při zahájení podnikání, které může zahrnovat i jiné hodnoty než jen ekonomické.

Hrubý domácí produkt (HDP)

HDP je celková peněžní nebo tržní hodnota všech hotových výrobků a služeb vyrobených na území dané země za určité časové období.

Pracovní síla

Pracovní síla je ekonomicky aktivní obyvatelstvo jsou lidé, kteří jsou ochotni a schopni pracovat, ať už si našli práci, nebo ne.

Půda

Půda jako výrobní faktor spojuje půdu, přírodní zdroje, lesy, vodní zdroje a přírodní podmínky.

Limity růstu

Limity růstu je zpráva z roku 1972 o exponenciálním růstu ekonomiky a populace při omezené zásobě zdrojů, studovaná pomocí počítačové simulace.

Lineární ekonomika

Lineární ekonomika se tradičně řídí plánem "vzít - vyrobit - zlikvidovat" krok za krokem. To znamená, že se shromažďují suroviny, poté se přeměňují na výrobky, které se používají, až jsou nakonec vyřazeny jako odpad. Hodnota se v tomto ekonomickém systému vytváří výrobou a prodejem co největšího počtu výrobků.

Udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj lze definovat jako rozvoj, který uspokojuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby.

Cíle udržitelného rozvoje (SDG)

Cíle udržitelného rozvoje jsou souborem 17 vzájemně propojených globálních cílů, které mají být "plánem na dosažení lepší a udržitelnější budoucnosti pro všechny". Cíle udržitelného rozvoje byly stanoveny v roce 2015 Valným shromážděním OSN a mají být splněny do roku 2030.

Blahobyt

Blahobyt je pozitivní výsledek, který má význam pro lidi a pro mnoho odvětví společnosti, protože vypovídá o tom, že lidé vnímají, že se jejich život vyvíjí dobře. Základem blahobytu jsou dobré životní podmínky (např. bydlení, zaměstnání). Sledování těchto podmínek je důležité pro veřejnou politiku.

Odkazy

Ahuerma, I. M., Hernandez, A., C. (2021) La sustentabilidad como atributo de los sistemas culturales. In book: Alternativas, resistencias y organización social (pp.21-50) Publisher: Asociación Mexicana de Estudios Rurales, A.C.

Cornwall, J., Cornwall, W. (2015) Growth Theory and Economic Structure – *Economica*, 194, pp 237-251 – Dang, G., Sui Pheng, L. Infrastructure Investments in Developing Economies – Springer Science+Business Media Singapore, vahendusel

Dang, G., Sui Pheng, L. (2015) Infrastructure Investments in Developing Economies – Springer Science+Business Media Singapore

Economic Development Reference Guide. International Economic Development Council, 2014
http://www.iedconline.org/clientuploads/Downloads/IEDC_ED_Reference_Guide.pdf

Ecosystems United (2022) What is meant by “strong sustainability”?
<https://ecosystemsunited.com/2015/12/14/question-what-is-meant-by-strong-sustainability/>

EuroStat (2021) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/map?lang=en

European Parliament (2021) Circular Economy: definition, importance and benefit.
<https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>

Introduction to environmental Auditing in Public Sector (2021) <https://sisu.ut.ee/env-intro/book/1-1-sustainable-development>

Kerem, K., Keres, K., Randveer, M. (2004) Mikroökonomika alused. Külim. Tallinna Tehnikaülikool.

Meadows, D., Randers, J., Meadows, D. (2004) Limits to Growth – the 30 year update. Chelsea Green Publishing Company, White River Junctions, Vermont.

Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J., Behrens, W. W. III (1972) The Limits to Growth. Universe Books

Moyo, D. (2016) Implementing the Sustainable Development Goals is an imperative.
<https://www.oecd.org/development/implementing-sustainable-development-goals-imperative.htm>

Oja, K. (2017) Miks maailma majanduskasv aeglustu ja kuidas see eestisse puutub? Diplomaatia. Nr 164 Aprill 2017. <https://diplomaatia.ee/miks-maailma-majanduskasv-aeglustub-ja-kuidas-see-eestisse-puutub/>

OECD (2015) The Sustainable development Goals: An Overview of relevant OECD analysis, tools and approaches. <https://www.oecd.org/dac/sustainable-development-goals.htm>

Perl, A., Miller, A., Ryerson, B., Sheehan, B., Schwartz, B., Martenson, C., Parker, C., Lerch, D., Fridley, D., Hughes, D., Orr, D., Allen, E., Flora, G., Brown, H., Kaufmann, J., Farley, J., Bomford, M., Shuman, M., Whybrow, P., Gilbert, R., Heinberg, R., Hopkins, R., Postel, S., Mills, S., Whipple, T., Karlenzig, W., Jackson, W., Rees, W., Barlow, Z. (2010) The Post Carbon Reader: Managing the 21st Century's Sustainability Crises. <https://www.postcarbon.org/publications/post-carbon-reader/>

Pajunen, N. (2021) Decoupling natural resources from economic growth – is it possible? <https://www.sitra.fi/en/articles/decoupling-natural-resources-from-economic-growth-is-it-possible/>

Planetary Project (2021) http://planetaryproject.com/planet_project/critical/

Randers, J. (2012). 2052. A Global Forecast for the Next Forty Years. A report to the Club of Rome commemorating the 40th anniversary of The Limits to Growth. Chelsea Green Publishing Company, White River Junctions, Vermont

Romer, P. M. (1989) Increasing Returns and Long-Run Growth – The Journal of Political Economy, Vol 94, No 5, 1986, pp 1002-1037 <http://www.dklevine.com/archive/refs42232.pdf>

Roser, M. (2021) What is economic growth? And why it is so important? Our World in Data. <https://ourworldindata.org/what-is-economic-growth>

Ruffin, K. (2022) Indicators to measure decoupling of environmental pressure from economic Growth. <http://www.oecd.org/env/>

Schumpeter, J. (1934) The Theory of Economic Development. 14th ed, 2008. London: Transaction Books

Seventeen Goals Magazin (2021) The relevance of the Sustainable Development Goals (SDGs) for companies. <https://www.17goalsmagazin.de/en/the-relevance-of-the-sustainable-development-goals-sdgs-for-companies/>

Solnik, S. (2018) Kestliku arengu eesmärgid – kellele ja milleks? Hea Kodanik. <https://heakodanik.ee/uudised/kestliku-arengu-eesmargid-kellele-ja-milleks/>

Solo, R. A. (1968) The Meaning and Measure of Economic Progress – Technology and Culture, Vol 9, No 3, 1968, pp 389–414

Solow, R. M. (1956) A Contribution to the Theory of Economic Growth – The Quarterly Journal of Economics, Vol 70, No 1, 1956, pp 65–94 <http://piketty.pse.ens.fr/files/Solow1956.pdf>

The World Commission on Environment and Development (1987) Our Common Future. Oxford University press

The Balance (2021) What is economic growth? <https://www.thebalance.com/what-is-economic-growth-3306014>

Transition Network (2021) <https://transitionnetwork.org/>

United Nation (2021) The 17 Goals. <https://sdgs.un.org/goals>

UNEP (2014) Decoupling 2. Technologies, opportunities and Policy Options. <https://www.resourcepanel.org/reports/decoupling-2>

3. Školící materiály

Metodika aktivit

Pro lepší pochopení teoretické části studijního materiálu "Hospodářský růst a udržitelný rozvoj", její propojení s realitou a již existujícími znalostmi se doporučuje souběžně s četbou teoretické části provést níže popsaná cvičení. Cílem aktivního učení je rozvíjet se jako samostatně myslící a samostatně se učící člověk.

Úkolem učitele v procesu aktivního učení je vytvořit příznivé prostředí, které umožní každému účastníkovi dosáhnout maximálního rozvoje podle jeho schopností. Neexistují žádné konkrétní pokyny, jak dosáhnout samostatného myšlení, ale existují určité podmínky, které podporují samostatné myšlení. Jsou to: čas, tolerantní atmosféra, uznání různorodosti myšlenek a názorů, aktivní účast, riskování, respekt a hodnoty. Úkolem učitele je tyto podmínky ve vyučovacím procesu vytvořit.

Samostatné myšlení vyžaduje **čas**, protože je třeba nejprve zjistit, co se o nové látce již ví; najít slova, kterými to vyjádřit, a vyvolat diskusi. Bez diskuse není možné získat zpětnou vazbu, která by vedla k rozvoji myšlení a dalšímu uvažování. U níže uvedených cvičení je uveden minimální čas na diskusi. Učitel může dobu diskuse podle potřeby prodloužit.

Ne vždy a ne všichni žáci se odváží nebo chtějí vyjádřit své myšlenky. Od učitele se často očekává, že bude mít "správnou odpověď", i když žádná "správná odpověď" neexistuje. Úkolem učitele je vytvořit **tolerantní, podpůrnou a tvořivou atmosféru** pro diskusi související s cílem úkolu. To znamená, že žáci mají odvahu a chuť tvořit, prezentovat a rozvíjet své myšlenky a koncepty. **Aktivní účast** je pro samostatné myšlení klíčová. Když žáci pochopí, že jejich myšlení je uznáváno, zapojují se aktivněji. Zároveň je úkolem učitele dát účastníkům jasně najevo, že vyjadřovat své myšlenky neznamena, že smí být vulgární nebo nevhodné. Učitel může pro aktivní učení využít níže uvedená cvičení, stejně jako je může sám vytvořit. Pokud učitel vidí, že ve skupině neprobíhá žádná diskuse nebo že probíhá diskuse, která nesouvisí s tématem úkolu, musí skupinovou diskusi usměrnit konkrétními otázkami.

Žáci se často domnívají, že diskuse musí vést ke "správné odpovědi". Úkolem učitele je **vytvořit ve třídě atmosféru, která podporuje pluralitu názorů a nápadů**, což je základem pro samostatné myšlení. Volné myšlení může být riskantní, protože myšlenky, které se v diskusi objeví, se mohou zvláštním nebo dokonce protichůdným způsobem prolínat. Zde je důležité vysvětlení učitele, že je to přirozené. Učitel ani spolužáci by neměli během diskuse pronášet hodnotící komentáře. Brání to další diskusi. Když si žáci uvědomí, že si jejich názorů někdo váží, že učitel jejich názory respektuje, reagují obvykle zodpovědněji a pečlivěji.

Pokud **učební úlohy nejsou pro účastníka přístupné** nebo mu neposkytují dostatečnou výzvu, **nevedou k jeho rozvoji**. Pokud učení na jedné straně nabízí účastníkovi výzvu, která prověří jeho schopnosti, a na druhé straně jistotu, že učení je dostupné, jsou vytvořeny předpoklady pro maximální rozvoj účastníka. Níže popsaná cvičení by proto měla být využívána kreativně – na míru schopnostem učících se.

U cvičení je napsáno, v jakých skupinách by mohla být prováděna. Pokud je však výuka prováděna individuálně, lze všechna tato cvičení provádět samostatně.

Aktivity 1: Osobní vnímání finanční situace a blahobytu

Název aktivity	Aktivita 1. Osobní vnímání finanční situace a blahobytu
Shrnutí	<p>Tato aktivita se provede po krátkém úvodu do tématu poté, co školitel vysvětlí/připomene účastníkům pojmy "osobní finanční situace" a "blahobyť".</p> <p>Diskuse ve skupinách na následující témata:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak se změnila ekonomická situace vaše a vašich přátel za posledních 5 let? - Jak se změnil váš blahobyť za posledních 5 let? - Pokuste se tyto změny vysvětlit? - Pokuste se prosím najít zdroje / důvody těchto změn.
Cíle	Úvod do tématu
Materiály	-
Čas	15 min.
Velikost skupiny	2 účastníci
Pokyny pro školitele	<p>Školitel vede obecnou diskusi.</p> <p>Předpokladem je, že úkolem každé národní vlády by mělo být zvyšování blahobytu občanů. Nejdůležitějším ukazatelem měřícím stav ekonomiky země je hospodářský růst. Hospodářský růst poskytuje vládě informace o tom, jak se mění ekonomika, ale neposkytuje informace o tom, jak se mění blahobyť občanů.</p> <p>Následující aktivity společně umožní účastníkům pochopit, že jejich osobní finanční situace a blahobyť nesouvisí s hospodářským růstem. Lze z toho vyvodit závěr, že ukazatel růstu neposkytuje vládě informace o tom, co by vláda měla měřit?</p>
Doporučení pro e-learning	<ul style="list-style-type: none"> - Diskusi lze vést ve skupinách, v oddělených místnostech e-learningové platformy. - Výsledky diskuse lze prezentovat ve veřejné části e-learningové platformy.

Aktivity 2: Hospodářský růst ve vaší zemi za posledních 5 let

Název aktivity	Aktivita 2. Hospodářský růst ve vaší zemi za posledních 5 let
Shrnutí	<p>Aktivita by měla být provedena po seznámení se s HDP. Provedte vyhledávání na internetu a zjistěte, jaký byl HDP (roční reálný růst) a HDP na obyvatele ve vaší zemi za posledních 5 let.</p> <p>Témata k diskusi ve skupinách:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Porovnejte růst ekonomiky své země a vývoj vaší osobní finanční situace a blahobytu za posledních 5 let. Čeho jste si všimli? - Obecná diskuse: Jaký je stav ekonomiky v České republice? -- Zda hospodářský růst ukazuje stav finanční situace a blahobytu občanů. -- Jaké ukazatele byste navrhli státu pro měření blahobytu občanů?
Cíle	Účastník ví, co měří a co neměří na základě jednoho z nejdůležitějších statistických ukazatelů – HDP.
Materiály	PC s připojením na internet
Čas	Minimálně 20 min
Velikost skupiny	2 účastníci
Pokyny pro školitele	Školitel vede diskusi.
Doporučení pro e-learning	<ul style="list-style-type: none"> - Diskuse může probíhat ve skupinách, v oddělených místnostech e-learningové platformy. - Výsledky diskuse lze prezentovat ve veřejné části e-learningové platformy.

Aktivity 3: Diskuse o pojmu "hospodářský rozvoj"

Název aktivity	Aktivita 3. Diskuse o pojmu "hospodářský rozvoj".
Shrnutí	Cvičení se provádí po prostudování kapitoly 1. Téma diskuse: - Jak se liší pojem ekonomický rozvoj od pojmu ekonomický růst?
Cíle	Účastník je schopen vysvětlit pojmy ekonomický rozvoj.
Materiály	-
Čas	Minimálně 10 min.
Velikost skupiny	3-5 účastníků ve skupině
Pokyny pro školitele	Školitel vede závěrečnou diskusi
Doporučení pro e-learning	- Diskuse může probíhat ve skupinách, v oddělených místnostech e-learningové platformy. - Výsledky diskuse lze prezentovat ve veřejné části e-learningové platformy.

Aktivity 4: Limity růstu - o 30+ let později

Název aktivity	Aktivita 4. Limity růstu - o 30+ let později
Shrnutí	<p>Aktivita by měla být provedena během studia kapitoly 2, po přečtení odstavců o zprávě "Limity růstu".</p> <p>Obsah cvičení:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Viz obrázek na webové stránce: https://thumbs-prod.si-cdn.com/RP0vweE02TqPadam4BYkYSOfPP2c=/fit-in/1072x0/https://public-media.si-cdn.com/filer/Futurism-Got-Corn-graph-1.jpg - Najděte odpovědi na následující otázky: <ul style="list-style-type: none"> ● Jak důležitý je podle vás rozdíl mezi prognózou v knize "Meze růstu" a skutečným vývojem v následujících pěti faktorech: populace, zemědělská produkce, přírodní zdroje, průmyslová výroba a znečištění. ● Jak hodnotíte shodu mezi prognózou sestavenou pro období 2000-2020 a skutečným stavem. Svůj názor zdůvodněte. - Závěrečná diskuse v posluchárně.
Cíle	<ul style="list-style-type: none"> - Účastník zná problémy spojené s hospodářským růstem. - Účastník umí vyhledat informace v grafech.
Materiály	PC s připojením k internetu
Čas	Minimálně 15 min.
Velikost skupiny	2 účastníci ve skupině
Pokyny pro školitele	Školitel vede závěrečnou diskusi
Doporučení pro e-learning	<ul style="list-style-type: none"> - Diskuse může probíhat ve skupinách, v oddělených místnostech e-learningové platformy. - Výsledky diskuse lze prezentovat ve veřejné části e-learningové platformy.

Aktivita 5: Decoupling

Název aktivity	Aktivita 5. Decoupling
Shrnutí	<p>Aktivita by měla být provedena po přečtení odstavců, kde je představena myšlenka decouplingu.</p> <p>Aktivita: V rámci této aktivity je možné se seznámit s informacemi, které se týkají oddělování: Vyhledejte na internetu faktické důkazy o tom, že k oddělení hospodářského růstu a využívání přírodních zdrojů skutečně dochází.</p>
Cíle	Účastník rozumí hlavní myšlence decouplingu
Materiály	PC s připojením k internetu
Čas	10 min.
Velikost skupiny	Individuální práce
Pokyny pro školitele	Školitel vede závěrečnou diskusi
Doporučení pro e-learning	- Výsledky diskuse lze prezentovat ve veřejné části e-learningové platformy.

Aktivity 6: Cíle udržitelného rozvoje

Název aktivity	Aktivita 6. Cíle udržitelného rozvoje
Shrnutí	Cvičení se provádí po přečtení kapitoly 3. Téma diskuse: Jaké jsou cíle udržitelného rozvoje? - Každý účastník absolvuje kvíz "Cíle udržitelného rozvoje". - Diskuse o nových znalostech získaných během kvízu.
Cíle	Žák má přehled o cílech udržitelného rozvoje do roku 2030.
Materiály	PC s připojením k internetu
Čas	Minimálně 20 min.
Velikost skupiny	-
Pokyny pro školitele	-
Doporučení pro e-learning	-

Aktivity 7: Cíle udržitelného rozvoje a blahobyt

Název aktivity	Aktivita 7. Cíle udržitelného rozvoje a blahobyt
Shrnutí	Cvičení se provádí po absolvování kapitoly 3. Téma k diskusi: - Podívejte se na cíle udržitelného rozvoje a diskutujte o tom, zda by dosažení těchto cílů zlepšilo blahobyt. - Poskytují ukazatele udržitelného rozvoje vládě lepší informace o blahobytu jejich občanů?
Cíle	Účastník chápe souvislost mezi cíli udržitelného rozvoje a blahobytem.
Materiály	PC s připojením k internetu
Čas	Cca 25 min.
Velikost skupiny	3-4 studenti ve skupině
Pokyny pro školitele	Školitel vede diskusi
Doporučení pro e-learning	- Diskuse může probíhat ve skupinách, v oddělených místnostech e-learningové platformy. - Výsledky diskuse lze prezentovat ve veřejné části e-learningové platformy.

4. Interaktivní výuka

Aktivity 1: Kvíz

1/ Která z následujících definic nejlépe vysvětluje hospodářský růst?

- a/ Hospodářský růst je růst tržní hodnoty statků vyrobených v ekonomice v průběhu času.
- b/ Hospodářský růst je zvýšení tržní hodnoty statků a služeb produkováných ekonomikou očištěné o inflaci v průběhu času.
- c/ Hospodářský růst je součet tržních cen statků a služeb vyrobených ekonomikou v průběhu roku.

2/ Který z následujících ukazatelů se pro měření hospodářského růstu používá nejčastěji?

- a/ Hrubý domácí produkt
- b/ Průměrný důchod
- c/ Kupní síla peněz

3/ Který výčet výrobních faktorů, které ovlivňují hospodářský růst země, je úplný?

- a/ nerostné zdroje, vodní zdroje, lesy, pracovní síla
- b/ Výrobní podniky, obchody, dodavatelé, poptávající
- c/ Půda, práce, kapitál, podnikání

4/ Na počátku 70. let 20. století dospěli vědci z Massachusettského technologického institutu k závěru, že ....

- a/ ... počet lidí, rozloha orné půdy, množství vytěžených nerostných surovin a ekonomika jako celek nemohou na konečné planetě Zemi růst donekonečna
- b/ ... počet lidí, rozloha orné půdy, množství vytěžených nerostných surovin a ekonomika jako celek mohou na konečné planetě Zemi růst donekonečna.
- c/ ... s postupujícím hospodářským růstem se začala psát historie snižování globální chudoby

5/ Lineární ekonomický model znamená, že ....

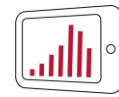
- a/ ... že se do ekonomiky zapojuje stále více pracovních sil, které se po odchodu do důchodu z ekonomiky stahují
- b/ ... že do ekonomiky je zapojováno stále více kapitálu, který nevytváří dostatečný zájem
- c/ ... že do ekonomiky je zapojováno stále více přírodních zdrojů, které jsou z ekonomiky velmi rychle odstraňovány jako odpad a znečištění

6/ Které z těchto tvrzení je pravdivé?

- a/ Udržitelný rozvoj je cílevědomý rozvoj, který zajišťuje zlepšení kvality života lidí jako výsledek liberálního ekonomického rozvoje.
- b/ Udržitelný rozvoj společnosti je cílevědomý rozvoj, který zajišťuje sociální spravedlnost a zlepšování kvality života lidí v souladu s charakterem přírodních zdrojů a únosností ekosystémů
- c/ Cílem trvale udržitelného rozvoje je ochrana přírody a organizace využívání ekosystémů s ohledem na jejich únosnost

7/ V politice udržitelného rozvoje je oddělování definováno ....

- a/ ... jako hospodářský růst bez zvyšování nákladů na životní prostředí
- b/ ... jako zabránění nežádoucímu přenosu energie mezi elektrickými médii
- c/ ... jako přechod od těsných interakcí mezi částicemi k jejich účinné nezávislosti

8/ Agenda 2030 je politický dokument pro realizaci myšlenky udržitelného rozvoje. Kolik cílů udržitelného rozvoje je v Agendě 2030 napsáno?

a/ 15

b/ 17

c/ 35

9/ Který z následujících názorů představuje základní pozici kritiky udržitelného rozvoje?

a/ Stav životního prostředí je možné udržet v podmínkách neustálého hospodářského růstu.

b/ Hospodářský růst musí být kontinuální, životní prostředí se samo regeneruje

c/ V podmínkách nepřetržitého hospodářského růstu není možné udržet stav životního prostředí.

10/ Která z následujících možností je zastřešujícím cílem Agendy 2030?

a/ Zajistit dosažení dobrého stavu ekosystémů

b/ Všude vymýtit chudobu a zajistit důstojný a kvalitní život pro všechny při respektování možností přírodního prostředí.

c/ Zajistit důstojnou a dobrou kvalitu života pro všechny zvýšením nabídky zboží a služeb.

Aktivity 2: Označte všechna tvrzení, která souvisejí s udržitelným rozvojem

- Zastřešujícím cílem udržitelného rozvoje je vymýtit chudobu a zajistit důstojnou a dobrou kvalitu života pro všechny při respektování možností přírodního prostředí.
- K realizaci myšlenky udržitelného rozvoje přijalo Valné shromáždění OSN 25. září 2015 akční plán udržitelného rozvoje Agenda 2030.
- Poslední dvě století byla prvními v historii lidstva, kdy společnosti dosáhly udržitelného hospodářského růstu a snížení globální chudoby. To znamená, že pokračující hospodářský růst je cestou ke snížení chudoby.
- Slabá udržitelnost je založena na myšlence, že vyrobený kapitál může nahradit přírodní kapitál, pokud je hodnota vyrobeného kapitálu vyšší než hodnota přírodního kapitálu, který se pro něj používá.
- Silná udržitelnost tvrdí, že stávající přírodní kapitál nelze duplikovat ani nahradit, proto je třeba jej chránit, udržovat a posilovat, aby bylo možné i nadále získávat výhody přírodního kapitálu.
- Životní úroveň západní civilizace v posledních desetiletích exponenciálně vzrostla a import modelu konzumní společnosti do celého světa zvýšil životní úroveň i v jiných zemích a společnostech.

Aktivity 3: Ano, nebo ne?

- 1/ Hospodářský růst je růst tržní hodnoty zboží a služeb vyprodukovaných v ekonomice očištěné o inflaci v průběhu času. **ANO**
- 2/ Počet lidí, rozloha orné půdy, množství vytěžených nerostných surovin a ekonomika jako celek mohou na konečné planetě Zemi růst donekonečna. **NE**
- 3/ Výrobními faktory, které ovlivňují hospodářský růst země, jsou půda, práce, kapitál, podnikání. **ANO**
- 4/ K měření hospodářského růstu se nejčastěji používá průměrný příjem. **NE**
- 5/ Udržitelný rozvoj společnosti je rozvoj zaměřený na člověka, který zajišťuje sociální spravedlnost a zlepšování kvality života lidí v souladu s charakterem přírodních zdrojů a únosností ekosystémů. **ANO**
- 6/ Lineární ekonomický model je udržitelný ekonomický model. **NE**
- 7/ Decoupling lze definovat jako snížení množství zdrojů využívaných k vytváření hospodářského růstu, které vede ke zlepšení kvality životního prostředí. **ANO**
- 8/ Kruhový ekonomický model je udržitelný ekonomický model. **ANO**
- 9/ Přechod k udržitelnému rozvoji vyžaduje transformaci všech hlavních lidských činností na udržitelné, a tudíž vyžaduje výraznou proměnu současné civilizace. **ANO**
- 10/ Cíle Agendy 2030 se zaměřují na zlepšení ekonomické, sociální a environmentální situace. **ANO**

Aktivity 4: Doplňte

1/ V 60. letech 20. století ..... začal pochybovat o tom, zda je nekonečný hospodářský růst vůbec možný. (Římský klub)

2/ Na počátku 70. let 20. století vědci z Massachusettského technologického institutu konstatovali, že počet lidí, rozloha orné půdy, množství vytěžených nerostných surovin a také ekonomika jako celek, ... růst na konečné planetě Zemi donekonečna. (nedokážou)

3/ Hospodářský a sociální pokrok v posledním století doprovází .....ohrožování systémů, na nichž závisí naše přežití. (zhoršování životního prostředí)

4/ Od druhé poloviny 80. let 20. století začala Organizace spojených národů (OSN) prezentovat myšlenku harmonického hospodářského, environmentálního a sociálního rozvoje neboli .....(udržitelného rozvoje)

5/ Udržitelný ekonomický model předpokládá, že ekonomický růst je ..... z využívání přírodních zdrojů. (oddělený)

6/ V roce 2015 přijalo 193 zemí akční plán pro implementaci principů udržitelného rozvoje, ..., která se skládá ze 17 cílů udržitelného rozvoje. (Agenda 2030)

7/ Zastřešujícím cílem Agendy 2030 je vymýtit chudobu na celém světě a zajistit důstojný a kvalitní život pro všechny při respektování možností ..... (přírodního prostředí)